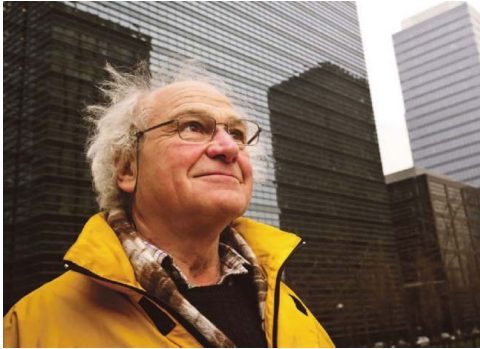

WETENSCHAP EN ACTIE

interview met Albert Martens, woensdag 13 april 2011

bijschrift: Prof. erehoogleraar dr. Albert Martens in de nieuwe Noordwijk.

"Het is toch een mooie wijk, zeggen mijn studenten dan. Maar bent u hier als eens 's nachts komen wandelen?"

detail foto ©Bart De Waele - bron:

<http://www.quartiernord.be/docs/BDW1273.pdf>

De persoonlijke geschiedenis van A. Martens (°Kortrijk 1940) start met een ambitie om in de Derde Wereld te gaan werken. Toen hij vanuit Leuven de kans kreeg om te promoveren¹ bij prof. E. Leemans, verlegde hij zijn engagement naar de 'eigen lokale Derde Wereld': de Brusselse Noordwijk in zijn geval.

De aanzet van Martens ligt - zijn eigen woorden - in 1968 bij mijn verhuis van Sint Lambrechts Woluwe naar de Noordwijk (Voorstadstraat).

Daar stoot hij op parochiepriester Jozef Swinnen († 1972) in Sint Rochus, die 'in kajotterstijl' zijn wijk aanpakte.

*"Manifestaties met op kop mensen als pastoor Swinnen en professor Albert Martens, die toen ook zijn begonnen met een sociale dienst avant la lettre. Mon Dieu, dat was 't een en 't ander, die periode."*²

<http://www.brusselnieuws.be/artikel/wonen-brussel-fritz-bouvry-pastoor>).

De pastoor kon daarbij rekenen op o.a. Roza Schoofs, een lekenzuster, die er werkte vanuit de AFI (auxiliaires féminines internationales³ - uitlopers van het missioneringswerk van pater Lebbe - China). Schoofs was geëngageerd in een werking met vrouwen en kinderen. Ze richtte ze zich ook op alfabetiseringswerk van Marokkaanse en Turkse bewoners, die in de periode 1962-67 massaal waren aangekomen.

In de loop van de jaren heeft zich in de Noordwijk een hele onthaaldienst voor vreemdelingen ontwikkeld. Kinderen van gastarbeiders krijgen er inhaallessen en P. Steels stelt in zijn jeugdtehuis een waaier van speel- en hobbymogelijkheden ter beschikking. Na viermaal andere lokalen te hebben moeten zoeken voor zijn jeugdtehuis, heeft hij zich nu definitief in Molenbeek gevestigd. Verder zijn er heel wat activiteiten voor Belgische en vreemde jongeren, waarin ook een vrijgestelde van de *Federatie Buurtwerk* van het ministerie van Nederlandse Cultuur betrokken is. Deze initiatieven zullen eerstdaags gebundeld worden in de vereniging zonder winstoogmerken *Noordwijkjeugd* onder voorzitterschap van Roza Schoofs.

bron: Jozef Lievens, Nicole Brasseur, Albert Martens, De grote stad: een geplande chaos?. De noordwijk van krot tot manhattan, Davidsfonds Leuven, 1975, p.24

Het was voor Martens de aanleiding om daar te gaan wonen (vanaf '68 tot '74) en zich er te engageren. Van bij het begin werd hij geconfronteerd met de plannen voor het platgooien van de wijk

¹ Proefschrift: 25 jaar wegwerparbeiders" Het Belgisch immigratiebeleid na 1945, afgerond in 1973

² "In 1972 is pastoor Swinnen plots gestorven en is ook de kerk van Sint-Rochus, die pal in het midden van de wijk stond, onder de sloophamer gesneuveld. Dan is het snel gegaan en is heel die buurt in een mum van tijd tegen de grond gegaan. Die tijd in Sint-Rochus was de hardste die ik in al mijn jaren in Brussel heb meegemaakt, maar ook de schoonste, de meest interessante. Ik heb daar te velde, met vallen en opstaan, leren omgaan met mensen van alle slag. De beste leerschool die ik mij maar enigszins kon indenken. Het heeft mij bovendien gesterkt in het besluit in Brussel te blijven."

³ een vereniging van jonge lekenmeisjes die in dienst van de missies zouden gaan werken om de bisschoppen en lokale priesters bij te staan en een katholieke vrouwelijke elite uit te bouwen. Eerste acties zullen gebeuren in Afrika met een ploeg van pioniers die in 1946 naar Bukavu trekt om daar een *foyer social* te starten. (zie Dictionnaire des femmes belges, Goubin, (m.n. Yvonne Poncelet), p.456, zie ook publicatie Chapitre, Yvonne Poncelet: Présidente Générale Des Auxiliaires, Féminines Internationales Catholiques, 1900

(acties van de bouwpromotor Charly De Pauw in samenspraak met Vanden Boeynants⁴). Het ging om een afbraak en kaalslag van maar liefst 53 ha (over drie gemeenten Brussel, Schaarbeek en Sint Joost)

Voor alle historische bronnen zie <http://www.quartiernord.be>
Daarnaast: *Albert Martens, De hedendaagse erfenis van tien jaar onteigeningen en uitzettingen in de Brusselse Noordwijk (1965-1975)* http://www.brusselsstudies.be/PDF/NL_116_BruS29NL.pdf
De strijd tegen vernieling en toen die niet gehaald werd de strijd voor de wederhuisvesting van bewoners trok hem mee. Ondertussen schreef hij aan zijn proefschrift dat ging over gastarbeiders (25 jaar wegwerparbeiders, afgerond in 1973).
Hoofdzakelijk ging het in de wijk om Marokkanen en Turken - hoofdzakelijk werkend in de bouw, industrie (automobielnijverheid) en horeca -, al waren er ook Italianen (contigent bouwvakkers vanaf '47 in Schaarbeek), Spanjaarden en Portugezen. Welke wapens hebben ze nodig? Wat kan de wetenschap hen bieden om beter om te gaan met hun bedreigde situatie? waren vragen die hem bezig hielden. Onderzoek naar de ontwikkeling van het migratiebeleid was daarbij een belangrijke factor. Het ging niet om antropologisch onderzoek, maar wel het verhelderen van de achterliggende factoren die hun situatie bepalen en kleuren.⁵
In zijn vrije tijd betekende dat engagement bij de sociale dienst die was opgezet vanuit de parochie. Met een "tweedehands meubel- en kledingwinkel bekostigd". De sociale dienst werkte als vanaf 1960, met ook zitdagen voor individuele hulpverlening, aangevuld met een dienst voor tewerkstelling (Jozef Lievens, Nicole Brasseur, Albert Martens, *De grote stad: een geplande chaos? De Noordwijk van krot tot Manhattan, Davidsfonds Leuven, 1975, p.24*)
Toen de eerste onteigeningen begonnen werd Swinnen geadviseerd om met zijn sociale dienst verder te gaan dan enkel individuele hulpverlening (meer de structurele kant op, kunnen onderhandelen met de overheid enz.). Zo kon Nicole Brasseur⁶, die aanvankelijk als stagiaire werkte, nu afgestudeerd, een speciale dienst opzetten. Naar zeggen van Martens wist ze een bijzonder effectieve combinatie te maken van de twee basiscomponenten van het sociaal werk: individuele hulpverlening en structurele aanpak. Ze had daar een heel goed inzicht in.⁷
Dit stuk van de werking van de sociale dienst werd gedragen door een paar stellen uit de wijk, die zich geëngageerd hadden ("het was '68...!").

⁴ zie voor het resultaat...<http://nl.wikipedia.org/wiki/Noordresidentie>

⁵ Op dit moment vergelijkt Martens zijn eigen benadering van toen een beetje met wat de Berkeley socioloog M. Burawoy heeft ontwikkeld als 'public sociology': sociologie i.f.v. het maatschappelijk handelen. zie <http://fanonite.org/2008/01/14/michael-burawoy-on-public-sociology/>

⁶ Brasseur (Mevr. N. Purnôde) geboren te Merksem op 16 september 1947 en maatschappelijk assistente, nadien licenties aan de ULB. social de l'Université Libre de Bruxelles (U.L.B.). Zij ging werken (vanaf 1968 en eerst als stagiaire) bij de sociale dienst van de Sint Rochusparochie (vzw Entraide Sociale) waar ze belast werd met de problemen van herhuisvesting van onteigende bewoners en middenstanders. Van daaruit creëerde ze de eerste Sociale huisvestingsdienst in 1974. Nadien is ze gaan werken binnen de Brusselse administratie en nog later bij het Brussels ministerie waar ze ook met herhuisvesting werd belast. Sedert een aantal jaren is ze de coördinator van 'Bruxelles, Ville Région en Santé' (Brussel, gezond stadsgewest, Handelskaai 7, 1000 Brussel - zie ook WHO/Europe) ville.sante@oms.irisnet.be en voorzitter van FéBUL (Fédération Bruxelloise des Unions des Locataires.

⁷ Ze werd mee ondersteund door Marianne Baudouin (Franstalige sociale school - waarvan de moeder de (mede?)stichter was van de Poststraat, Mevr. De Voghel - de arts *Marie-Antoinette François* (1906-1957) - echtgenote van de vice-gouverneur Franz de Voghel -http://nl.wikipedia.org/wiki/Franz_de_Voghel - van de Nationale Bank - en stichtend voorzitter van de Koning Boudewijnstichting.)

In het interview verwijst Albert Martens naar de eerste buurtatlas kansarmoede van Provoost (mei 1978) waar het criterium concentratie migranten als één van de items werd gebruikt om de kansarmoede af te meten. (in feite ging het om een onrechtstreeks criterium)

<http://www.steyaert.org/canonpdfs/kansarme%20buurten%20volledig%20webversie.pdf>

In elk geval ziet hij in die publicatie de belangrijke start om vanuit buurtwerk en sociale geografie aandacht te gaan besteden aan specifieke sociale problemen en hun structurele context. De op statistische gegevens gebaseerde kaarten en afbakeningen van kansarmoede gaven legitimatie om subsidiëring te vragen. (Voor een stuk worden de wijkcontracten in Brussel anno 2011 nog op grond van deze benadering toegekend).

Om het hoofd te kunnen bieden aan de steeds talrijker wordende uitzettingen, deed de *sociale dienst voor de huisvesting* een beroep op een uitgebreide ploeg vrijwilligers, stagiairs van de sociale hogeschool en gewetensbezwaarden. In de loop van de jaren werden hier in totaal 9 gewetensbezwaarden tewerkgesteld. Zij zagen in deze dienst een uitstekende kans om de bevolking op een andere wijze weerbaar te maken dan door het grijpen naar de wapens. Zij zijn immers de overtuiging toegedaan, dat de inwoners het best verdedigd zijn als zij als één man staan achter eenieder die door een mogelijke tegenstander wordt bedreigd. Dit eist echter een onverbrekelijke solidariteit, die moet worden „opgebouwd”. In de Noordwijk kregen de gewetensbezwaarden de gelegenheid dit gemeenschappelijk bewustzijn „op te bouwen”. Zij zullen hiervoor, samen met de gehele ploeg van de private sociale dienst voor de huisvesting, een eigen methode ontwikkelen. Deze methode heet *opbouwwerk*.

p.24

De private sociale dienst voor de huisvesting ziet zich voor een dubbele taak geplaatst. Op de eerste plaats wil hij hulp verlenen bij het zoeken van een woning. Hiervoor houdt hij 's avonds een zitdienst waar de mensen één voor één hun problemen kunnen voorleggen. Kan de sociale dienst voor de huisvesting als partikuliere organisatie weinig oplossingen bieden, toch is deze zitdienst zeer belangrijk: er ontstaat een band van vertrouwen tussen de uitgezette inwoner en de maatschappelijke werkster. Juist met haar als vertrouwenspersoon zullen de inwoners een volgende stap zetten en naar de informatievergadering komen. Dit is de tweede taak van de sociale dienst voor de huisvesting: informatie verstrekken over de wettelijke verhuis-, huur- en installatietoelagen en over de mogelijkheden tot wederhuisvesting. Hiervoor moeten de inwoners echter tal van papieren invullen. Om de uitleg zo verstaanbaar mogelijk te geven, worden ze per taalgroep samengebracht.

Even belangrijk als deze uitleg is de solidariteit, die zich tijdens de zitdiensten en de informatiebijeenkomsten onder de inwoners ontwikkelt. Door te luisteren naar mensen met dezelfde moeilijkheden voelen ze zich niet meer aan hun lot overgelaten. Het gevoel van hulpeloosheid slaat om in zelfvertrouwen. Zij beginnen zelfs voor-

p.32

Ik werd er geconfronteerd met een specifieke fenomeen van de stadsociologie: de verdringing via onteigening. We moesten een permanente strijd voeren met de bewoners, eigenaars... met vergaderingen in drie, vier verschillende talen. Eigenaars wilden niet meedoen met de huurders, er waren eigenaars die zelf in de wijk woonden, anderen woonden elders... enz. Om frontvorming te hebben was dat niet bepaald eenvoudig, daarenboven hadden we dus te doen met drie gemeenten. Zo ben ik bij huisvestingsproblemen terechtgekomen... De professionele omkadering werd die van het buurtwerk met Liliane Bollaerts.

Tussendoor weiden we even uit over Lode Van Loock (socioloog met grote ervaring in de geschiedenis van migratie) en het Onthaalcentrum Gastarbeiders Brabant (OCGB) ==> Onthaalcentrum Gastarbeiders Brussel

Aan de ene kant zaten we dan met de problematiek van huisvesting, aan de andere kant met de problematiek van werk. Dingen die elkaar overlaptten. Dat was bvb. ook het geval met het Centrum Buitelandse werknemers in Borgerhout (P. Janssen).

Er ontstonden ook gezamenlijke contacten en het begin van het Vlaams huurdersorganisaties en Vlaams overleg bewonersbelangen.

Stilaan komt ook in het beleid de belangstelling voor de migratieproblematiek (zie de oprichting van de Vlaamse Hoge Raad voor Migranten (°1982) waarvan Martens ook nog voorzitter is geweest: zie http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=40&canon_id=128

Van dan af is het werk rond alloctonen geprofessionaliseerd geraakt. (zie Vlaams Minderhedencentrum enz.)

Er komt hiermee ook een veld open voor sociaal werkers.

Naast deze hulpverlenings- en structurele lijn, is er een tweede te trekken: die van het sociaal-culturele werk. Dat vindt zijn oorsprong bij het werk van pater Paul Steels (oblaat), samen met nog anderen van zijn orde, in het jeugdhuis van de Sint Rochusparochie (zie ook eerder). Paul Steels zal later naar Molenbeek verhuizen (1969-1980) leidt hij de Foyer.

Langs hem en Johan Leman en vele andere jonge Vlamingen werden er contacten gelegd tussen Vlamingen en migranten.

De Foyer heeft zijn ontstaan in de Noordwijk en is nadien verhuisd naar de Werkhuizenstraat in Molenbeek en dat Paul Steels daar opgevolgd is door Leman in 1981.

Wat begonnen is als een jeugdhuiswerking, is kort nadien meeverhuisd met een groot deel van de bewoners van de Noordwijk naar Sint-Jans-Molenbeek. Daar ontwikkelde zich het jeugdhuis ten volle, met een kleine zoo er rond, een keuken en een filmwerking. Wie herinnert zich uit die tijd niet de leeuw? De beginjaren '70. De aantallen kinderen en jongeren die de werking bezochten waren legendarisch. Nu nog is het moeilijk in Molenbeek en omgeving iemand beneden de vijfenveertig te ontmoeten die niet een deel van zijn jeugd in de Foyer doorgebracht heeft.

Eén van de uitwaaiers van de Foyer was de samenwerking met gezondheidscentrum in Laken (zie ook Toon Gailly).

Voor Martens werd een periode ingeluid van academische activiteit binnen de afdeling arbeidssociologie van de KU Leuven. Mijn spreidstand werd groter en groter: steeds meer publicaties ... steeds meer druk en steeds minder academische vrijheid.

Eén van de producten vanuit zijn arbeidssociologische analyse illustreert hoe Martens concreet zicht probeerde te krijgen op ontwikkelingen: hij ging na de situatie van mijnwerkers voor de sluiting en de situatie nadien en reikte daarmee concreet en confronterend materiaal aan (zie "Van 'Mijn'werk naar ander werk", Toekomstcontract voor Limburg, oktober 1991)

Het werk van Albert Martens en zijn betrokkenheid bij de problematiek van buitenlandse werknemers getuigt van een bijzonder eerlijk en volgehouden engagement. In het maatschappelijk perspectief ondersteunt hij mensen in zwakkere situaties in een structureel verband (= maatschappelijke praktijk door het oog van de socioloog). In het wetenschappelijk perspectief bedrijft hij wetenschap die vruchten kan afwerpen, bruikbaarheid ambieert voor beleidsvoering en debat. (= geen vrijblijvend onderzoek).

Zijn persoonlijk maatschappelijk engagement bracht hem in de sfeer van strijdend opbouwwerk, zijn wetenschappelijke arbeid (ook) in de sfeer van confrontatie: harde gegevens om het gebrek aan beleid of negatieve gevolgen ervan bloot te leggen. Beide gaan - en vrij vanzelfsprekend - om verzet tegen manipulatie of tegen het veronachtzamen van de situaties van zwakkere burgers.

In zijn geschiedenis verschuift de klemtoon ook van het eerste naar het tweede, zonder de binding met beiden los te laten. Hij schuift mee met de maatschappelijke ontwikkelingen. Zelf schrijft hij

"In 1980 geeft de Vlaamse overheid een eerste aanzet voor de uitwerking van een minderhedenbeleid. Door de staatshervorming van dat jaar wordt ze immers ondermeer bevoegd voor het onthaal- en integratiebeleid van inwijkelingen. Deze verantwoordelijkheid wordt overgedragen aan de minister bevoegd voor de bijstand aan personen. Naast een Vlaamse Hoge Raad voor Migranten, bouwt men ook een aantal regionale begeleidingsstructuren uit. Deze maatregelen kaderen evenwel niet in een duidelijke en gestructureerde beleidsoptie. **Belangrijk is wel dat men de stap zet van een tewerkstellingsbeleid naar een 'categoriaal welzijnwerk'**. (vet WV)

In '89 geeft men - parallel met de uitwerking van een federaal beleid door het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid - gestalte aan een meer coherent Vlaams minderhedenbeleid. De Vlaamse Executieve keurt de beleidsnota Migrantenbeleid goed en richt het ICM (Interdepartementale Commissie Migranten) op. **Hierdoor evolueert het 'migrantenthema' van een welzijnsvraagstuk naar een aangelegenheid van de voltallige Vlaamse regering.** (vet WV)

In 'Het Vlaams minderhedenbeleid gewikt en gewogen. Evaluatie van het Vlaams minderhedenbeleid (1996-2002)', p.13/4

Met dank

Wim Verzelen

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.